

Een Rode Rotslijster *Monticola saxatilis* in Drenthe in juli 2020

Arend J. van Dijk en G.P.M. (Chiel) van Egmond

In juli 2020 is de bergbewonende zeldzame Rode Rotslijster in Uffelte waargenomen en een aantal dagen later dood gevonden. De vogel was in actieve rui. Wat doet zo'n vogel in Drenthe en hoeveel waarnemingen zijn er?

Rode Rotslijster van Uffelte

Op 16 juli 2020 werd door Chiel van Egmond in z'n tuin aan de rand van Uffelte de in ons land zeldzame Rode Rotslijster waargenomen en gefotografeerd. In de dagen erna werd hij af en toe in dezelfde omgeving door Gea van Egmond gezien en op 22 juli dood gevonden onder een raam. De dode vogel werd door Arend van Dijk beschreven en gefotografeerd en de gegevens zijn ter beoordeling doorgegeven aan de Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna. Op 23 september 2020 ontvingen we bericht van de commissie dat de waarneming was aanvaard. Eind juli is de vogel opgenomen in de "Collectie Nederland" van Naturalis Biodiversity Center in Leiden. Het bijzondere aan deze lijster is behalve z'n zeldzaamheid – het 17^e geval in ons land – tevens dat hij in actieve rui was.

De rotslijster is gevonden tijdens een hittegolf, was niet vers dood (ogen uitgedroogd). Door de rui zaten sommige veren niet meer goed vast en om verder verlies van veren te voorkomen zijn geen maten genomen (dat kan tijdens of na het prepareren bij Naturalis gebeuren). Het is een adult mannetje, niet vermagerd (zie de foto's), lengte 18,5 cm, ongeveer formaat Zanglijster *Turdus philomelos*, maar met korte roestrode staart, compact lichaam en vrij lange snavel. Blauwgrijze kop, hals, nek en delen van rug, vrijwel witte vlek op onderrug, oranje onderzijde. Bovenzijde vleugel donker bruinzwart met lichte randen aan een deel van de veren, onderzijde vleugel licht grijsbruin met oksel en dekveren oranje. Poten licht bruin.

Rui

De lijster was grotendeels in zomerkleed ruiend naar winterkleed, waardoor het gehele verenkleed niet gaaf maar vlekkerig was door de combinatie van oude en nieuwe veren. De rui van de handpennen (HP), genummerd van 1 tot 10 en armpennen van 1 tot 6 is nader beschreven, gebruikmakend van ruicodes volgens Ginn & Melville (1983; zie figuur 1). Handpennen worden op volgorde van 1 naar 10 descendent geruid en vervangen, armpennen op volgorde 1 naar 6 ascendent. De rui van hand- en armpennen kwam op HP 5 na in beide vleugels overeen. In de rechtervleugel waren HP 1 t/m 4 nieuwe veren (zwart-bruin, lichte rand) en HP 6 t/m 10 oude veren (grijsbruin). Nieuwe HP 1 en 2 waren bijna volledig uitgegroeid en HP 3 en (onzichtbare) 4 groeiden aan. In de linkervleugel ontbrak HP 5. Alle armpennen aan beide vleugels waren oude veren. De staartpennen bestonden uit oude en nieuwe veren. De rui van

de hand- en staartpennen was nog in een vroege fase, die van de armpennen moest nog beginnen.

Waar vandaan?

Rode Rotslijsters broeden in de Alpen, Karpaten, in gebergten in het Middellandse Zeegebied, Balkan, Turkije en verder oostwaarts. De Europese populatie wordt geschat op 88.900-283.000 broedparen waarvan 75% in Turkije, Griekenland en Italië zit en in Zwitserland en Oostenrijk bijvoorbeeld 860-1600 paren (BirdLife International 2017). De dichtst bij ons land liggende broedgebieden met niet veel meer dan een handjevol paren zijn de Vogezen in Noordoost-Frankrijk en de Beierse Alpen in het uiterste zuiden van Duitsland (Gedeon *et al.* 2014). Voor zover bekend is de Europese populatie stabiel of teruglopend (BirdLife International 2017). Rotslijster nestelen gewoonlijk op 500-2000m hoogte op zonnige schaars begroeide hellingen met steile rotswanden en soms in ruïnen (Glutz von Blotzheim & Bauer 1988). Dit is heel wat anders dan de groene laaglandtuin in Uffelte.

Trekvogel

De overwinteringsgebieden van deze insecteneter liggen voornamelijk in Oost-Afrika, vooral Zuid-Soedan, Ethiopië, Kenia en Tanzania, met een westelijke uitloper naar de Sahel. Europese broedgebieden worden in augustus-september verlaten en in maart-april keren de broedvogels terug (Cramp 1988, Glutz von Blotzheim & Bauer 1988). In het voorjaar kunnen vooral laat uit zuidelijke richting arriverende trekvogels soms 'doorschieten' en noordelijk van hun broedgebied opduiken, zoals in onze regio. In de nazomer en herfst is er soms sprake van een 'omgekeerde' trekrichting en tevens kunnen dan jonge vogels in alle richtingen uitzwerven (Newton 2010, Cramp 1988).

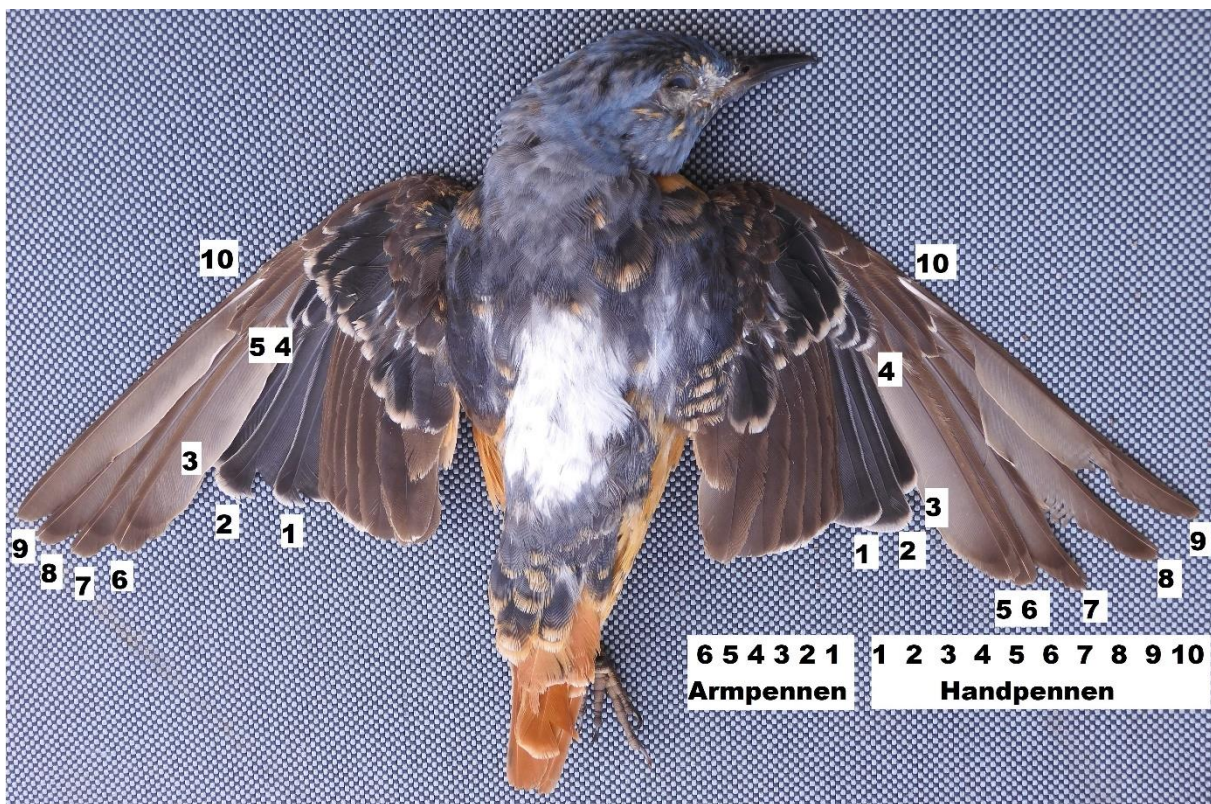
Dwaalgast

Ten noorden van de Alpen en Vogezen is de Rode Rotslijster een dwaalgast en in de meeste landen worden waarnemingen door landelijke commissies beoordeeld en gepubliceerd (zie bron per land vermeld onder literatuur). We hebben ons beperkt tot waarnemingen na 1970 uit Nederland (17 gevallen), België (3), Groot-Brittannië (18), Denemarken (9) en Zweden (3). In grote delen van Duitsland is de Rode Rotslijster ook een dwaalgast, maar door de spaarzame broedmeldingen in of tegen de Alpen aan worden dwaalgasten niet landelijk geregistreerd en was het zoeken geblazen (20). Waarnemingen van potentiële broedvogels in het uiterste zuiden van Duitsland (meest in juni-juli) zijn niet meegenomen. In totaal gaat het om 71 gevallen, maar niet van alle gevallen konden gegevens over precieze datum of geslacht worden achterhaald of ontbreken waarnemingen uit enkele recente jaren. Desalniettemin geeft het een redelijk beeld van het voorkomen.

Waarnemingen 1970-2020

Alles bij elkaar is er in de genoemde landen samen vrijwel elk jaar wel ergens een Rode Rotslijster opgedoken, Ontbrekende of magere jaren zijn middenjaren 1970,

1990-95 en 2001-05 en vette jaren 1980-90 (vooral Groot-Brittannië), 1996-2000 en 2008-2020. De hoogste jaartotalen vielen in 2000 (5) en 2020 (4; 3 in Nederland en 1 in Denemarken). Veertien van zeventien Nederlandse waarnemingen waren van na 1997. Verreweg de meeste Rode Rotslijsters (86%) zijn in het voorjaar gezien met een duidelijk piek in het laatst van april en begin-midden mei. In juli-oktober zijn er per maand niet meer dan vijf waarnemingen. De Uffelter Rode Rotslijster is een van de weinige juli-waarnemingen en de verblijfsduur van minstens zeven dagen blijkt vrij lang. Meestal was de verblijfsduur 1-2 dagen, een enkele keer uitlopend tot vijf of tien dagen. Twee Rode Rotslijster-mannetjes waren langdurig aanwezig in Denemarken van 1 juni tot 15 september 1971 (97 dagen) en in Zweden van 29 juni tot 31 augustus 1998 (64 dagen). Een opvallend groot deel van waarnemingen (82%) betrof mannetjes.

Figuur/Tabel 1. Rui van handpennen (HP) en armpennen van de Rode Rotslijster van Uffelte. Vordering van de rui van elke veer wordt gescoord met zes codes volgens Ginn & Melville (1983): score 0 = oude veer aanwezig, 1 = veer ontbreekt, 2 = nieuwe veer in bloedspool tot eenderde gegroeid, 3 = nieuwe veer een- tot tweederde gegroeid, 4 = nieuwe veer meer dan tweederde gegroeid en 5 = nieuwe veer volledig ontwikkeld. De rui in beide vleugels kwam op HP 5 na overeen, zie onderstaand schema. Alle armpennen zijn oud. *Moult of primaries (HP) and secondaries of the Rufous-tailed Rock Thrush of Uffelte. Moult scored according to Ginn & Melville (1983). The moult in both wings, except for HP 5, was similar (see diagram below). All secondaries were old.*

	HP 1	HP2	HP3	HP4	HP5	HP6	HP7	HP8	HP9	HP10
Rechts/Right	4	4	3	2	0	0	0	0	0	0
Links/Left	4	4	3	2	1	0	0	0	0	0

De dode Rode Rotslijster van Uffelte van 22 juli 2020 (Arend van Dijk). *Rufous-tailed Rock Thrush* in Uffelte, 22 July 2020.

Discussie

Het is niet precies duidelijk waardoor Rode Rotslijsters ver noordelijk van hun broedgebied opduiken. Het kan komen door afwijkend trekgedrag, waarbij sommige individuen misschien nieuwe broedgebieden ontdekken, maar het kunnen ook kneusjes zijn, gedoemd om in den vreemde te bezwijken. Wat langer aanwezige vogels in de zomermaanden wijzen er op dat ze ver noordelijk van hun broedgebied voldoende voedsel zoals insecten, spinnen en wormen kunnen vinden om te overleven. Bovendien zal in deze periode de trekdrang gering zijn. De vondst onder het raam op 22 juli en de niet vermagerde Uffelter vogel suggereert een doodsoorzaak door botsing met het raam en niet door voedselgebrek.

De Uffelter lijster was in actieve vleugelrui met gehavende vleugels en dat belemmerde wellicht de vliegmogelijkheden. Bij Rode Rotslijsters is dat goede mogelijkheid omdat ze tot vier of vijf handpennen tegelijk kunnen ruien (Cramp 1988, Glutz von Blotzheim & Bauer 1988), waardoor er een flinke hap uit de vleugel is. Bij onze Rode Rotslijster groeiden drie handpennen tegelijk aan en mogelijk waren ze gelijktijdig uitgevallen. Tijdens de rui ligt wegtrekken niet voor de hand, omdat de energiekosten tijdens de rui zich slecht laat combineren met de ook energie-eisende trekspanning. De meeste Rode Rotslijster waren 1-2, soms oplopend tot 10 dagen aanwezig, maar de weinige in de zomer waargenomen lijsters hadden vaak een langere verblijfsduur (64 en 97 dagen). Het zou kunnen dat als de Drentse lijster niet tegen het raam was gevlogen hij de gehele ruiperiode (van eind juni-begin juli tot in september, Cramp 1988) in Uffelte was gebleven.

De Drentse Rode Rotslijster zal door Naturalis worden meegenomen in een isotopenonderzoek, waarmee mogelijk uitsluitsel gegeven kan worden over de geografische herkomst van de vogel (Hobson *et al.* 2004). Onderzoek richt zich op de veren die tijdens de vorige ruicyclus (in 2019) zijn gegroeid, waarschijnlijk in het broedgebied.

Dank

Arjan Boele maakte me wegwijz in de wereld van de dwaalgasten.

Dijk A.J. van & van Egmond G.P.M. 2020. Rufous-tailed Rock Thrush *Monticola saxatilis* in Drenthe in July 2020. Drentse Vogels 34: 77-82.

From 16 July 2020 onwards an adult male Rufous-tailed Rock Thrush was sighted and photographed in a garden in the village Uffelte in the province of Drenthe. It was finally found dead under a window on 22 July 2020. The bird was in active moult, with mottled body feathers and coverts. Primaries 1-4 in the right wing and 1-5 in the left wing were in various moult stages, as were some rectrices. All secondaries were old. The bird is included in the collection of Naturalis in Leiden. It is the 17th Rufous-tailed Rock Thrush accepted by the Dutch Rarity Committee. It is a rare visitor of Europe north of the nearest breeding grounds in the Swiss, Austrian and German Alps and Vosges in NE-France. Rufous-tailed Rock Thrushes were usually re-

ported once or twice annually in Europe north of the breeding range (71 known sightings since 1970); 86% were observed in April-June with a peak at late April-mid May and up to five per month in July-October. Most birds were seen for 1-2 consecutive days, some up to 10 days, occasionally much longer (a Danish and Swedish bird stayed 97 respectively 64 days in June-September). Most sightings involved males (82%).

Literatuur

- BirdLife International 2017. European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities. BirdLife International, Cambridge.
- Cramp S. (ed.) 1988. The birds of the Western Palearctic, Vol V. Oxford university press, Oxford.
- Gedeon K., Grüneberg C., Mitschke A., Sudfeldt C., Eikhorst W., Fisher S., Flade M., Frick S., Geierberger I., Koop B., Kramer M., Krüger T., Roth N., Ryslavy T., Stübling S., Sudmann S.R., Steffens R., Völker F., & Witt K. 2014. Atlas Deutscher Brutvogelarten. Atlas of German Breeding Birds. Stiftung Vogelmonitoring Deutschland und Dachverband Deutscher Avifaunisten, Münster.
- Ginn H.B. & Melville D.S. 1983. Moults in Birds. BTO Guide 19. British Trust for Ornithology, Tring.
- Glutz von Blotzheim U.N. & Bauer K.M. 1988. Handbuch der Vögel Mitteleuropas (11). Aula, Wiesbaden.
- Hobson K.A., Bowen G.J., Wassenaar L.I., Ferrand Y. & Lormee H. 2004. Using stable hydrogen and oxygen isotope measurements of feathers to infer geographical origins of migrating European birds. *Oecologia* 141: 177–488.
- Hudson N. & the Rarities Committee 2014. Report on rare birds in Great Britain in 2013. *British Birds* 107: 579–653.
- Newton I. 2010 Bird migration. Collins, London.
- Zang H., Heckenroth H. & Südbeck P. 2005. Die Vögel Niedersachsens, Drosseln, Grasmücken, Fliegenschäpper. *Naturschutz Landschaftspfl. Niedersachs. B, H. 2,9*. Hannover.

Bronnen dwaalgasten/*sources rarities*:

België: www.belgianrbc.be

Denemarken: www.netfugl.dk

Duitsland: www.club300.de, www.ornitho.de, Glutz von Blotzheim & Bauer 1988, Zang *et al.* (2005)

Groot-Brittannië: Hudson & the Rarities Committee (2014)

Nederland: www.dutchavifauna.nl/species/rode_rotsljster

Zweden: www.birdlife.se/rk/sveriges-fagelta

Adres: Anserweg 8, 7975 PB Uffelte, arend.vandijk@sovon.nl